

Laudatio Pasqual Maragall

(UCE, Prada, 23/08/12)

M. H. President Maragall, Sr. Jordi Sales, President de l'equip rectoral de la Universitat Catalana d'Estiu; Sr. Francesc Homs, Secretari General de la Presidència de la Generalitat de Catalunya; Sr. Salvador Giner, President de l'Institut d'Estudis Catalans; Sr. Jordi Montaña, Rector de la Universitat de Vic; Sra. Josefina Matamoros, Directora del Museu de Colliure, senyores i senyors, amics.

Voldria començar aquestes paraules amb uns mots d'agraïment i de felicitació. D'agraïment, per suposat, a la UCE i al President Maragall per haver-me fet l'honor d'oferir-me participar en un acte com aquest, amb l'encàrrec de dir unes paraules per glossar la trajectòria política de Pasqual Maragall.

I unes paraules, també, de felicitació. De felicitació al President Maragall, digne mereixedor d'aquesta distinció, i de felicitació, també, a la UCE per l'encert de l'atorgament d'aquest Premi Canigó a la seva figura. És important aquest reconeixement. Ho és pel fet en sí mateix. Perquè és important que un país valori, reconegui i faci seus els llegats d'aquells dels seus fills que han protagonitzat la seva història. És a dir, d'aquelles persones que, a fi de comptes, constitueixen un capital col·lectiu, un patrimoni del conjunt del país. I això és especialment important a Catalunya on tant ens costa entendre la importància de la continuïtat institucional. Entendre, en definitiva, que la força d'un país, la seva columna vertebral, són les institucions. I que el reconeixement de les persones que n'han estat al front ens fa més forts i més grans a tots.

Aquest reconeixement és també important, no cal dir-ho, per la persona que el rep, el President Pasqual Maragall. A ell l'engrandeix i ell engrandeix el Premi. I finalment és important per la institució que l'atorga, aquesta UCE, que aquest any celebra la seva 44ena edició. Facin els comptes i conclouran amb mi que la UEC ha estat un símbol, precisament, de la pervivència i la continuïtat de la nostra nació. Ho va ser en els moments més difícils i ho és avui.

Per tot això, crec que el fet que avui, precisament aquí a Prada, testimoni i símbol de la voluntat de ser del nostre poble, memòria viva de Catalunya per tantes raons, precisament aquí a Prada, al peu del Canigó, la UCE reti aquest

homenatge al nostre President Pasqual Maragall té un valor molt especial. Gràcies, doncs, i felicitats.

Parlava de símbols i de testimonis. Pasqual Maragall és i serà per sempre un símbol i un exemple per a tots nosaltres. Ho és per moltes i molt diverses raons: pel seu coratge, per la seva dignitat, pel seu exemple de servei al país, per ser un testimoni de pensament lliure, per la seva capacitat per mirar més enllà, per la seva dedicació a la causa de l'uropeisme; també, deixeu-me dir-ho, per saber fer-se estimar. No és fàcil sintetitzar la trajectòria política de Pasqual Maragall. Perquè si en les darreres dècades la política catalana ha donat un personatge polièdric i complex, un personatge del qual es pot dir qualsevol cosa menys que ha estat lineal i previsible, aquest personatge és, sens dubte, Pasqual Maragall.

Ara bé, precisament per això mateix és una personalitat que ha traspassat fronteres, un personatge transversal per definició. Que se l'han pogut fer seus gents de condicions, orígens i, si voleu també, ideologies ben diverses. Per això també ningú se l'ha pogut apropiat ben bé del tot. Malgrat que alguns ho hagin intentat i de quina manera. Però ell ha fugit sempre de ser reclòs en qualsevol mena de presó. Ha volgut i sabut evitar els encarcaments de la vida política, que acaben convertint en una espècie de milícia, secta o orde dedicada a l'apostolat el que hauria de ser l'expressió lliure de les pròpies idees al servei d'un projecte.

Ha fugit sempre de la milícia de la política, doncs, per l'amor infinit per la llibertat. També, probablement, perquè sempre ha sabut que només podia ser un home de tots si no era un home en exclusiva de ningú. En realitat, per la seva manera d'entendre el lideratge, no sabia dir si mai formulada d'una manera acabada massa conscientment, però en canvi expressada en l'acció, en els fets, d'una manera nítida, tal vegada com a resultat d'aquest instint sovint infal·lible que ha estat una de les característiques proverbials del personatge.

Crec que no hi ha massa discussió si afirmo que Pasqual Maragall és un dels homes que han marcat la vida política del país des del restabliment de l'autogovern i de la democràcia. I que l'han transcendit. Quan la història passi comptes, quan faci el seu balanç; quan mirem endarrera i contemplem aquests anys, veurem que ell ha estat un dels escollits, un dels que podem comptar gairebé amb els dits d'una sola mà. Disculpin-me si goso manllevar una expressió de Paul Samuelson, el gran economista, que fent referència a un debat sobre el futur del capitalisme entre Schumpeter i Sweezy, moderat per Leontieff, que va tenir lloc a Harvard els anys quaranta del segle passat, deia

referint-se a aquestes figures il·lustres: “quan els gegants encara trepitjaven la terra”. Tal vegada és que em faig gran, però em temo que d’aquí pocs anys, no massa, quan girem la vista enrere també direm: “quan la política estava protagonitzada per gegants”, i Pasqual Maragall haurà estat un d’ells.

President de la Generalitat, alcalde de Barcelona, president del Partit dels Socialistes de Catalunya, del qual fou un dels fundadors. Personalitat complexa i polièdrica, qualsevol cosa menys lineal i previsible, he dit. També contradictòria, si es vol. Però ... malgrat això, malgrat això, res no resultaria més equivocada que no veure fins a quin punt la trajectòria política de Pasqual Maragall té una coherència fonamental. Malgrat això, seria un error majúscul excusar-se en aquesta complexitat i manca de linealitat per no fer l’esforç de veure que darrera de la superfície, la trajectòria política de Pasqual Maragall està marcada per uns corrents de fons, que encaixen plenament i donen un sentit, com el de pocs, al conjunt de la seva acció política. Corrents de fons perfectament coherents sota una superfície de vegades imprevisible i agitada.

Avui la política catalana, i no cal que digui fins a quin punt l’espai socialista, troba a faltar, i de quina manera, el buit que ha deixat la figura política de Pasqual Maragall. Hi ha un espai polític orfe i hi ha una escena política incompleta, les dues coses. Si hi ha un buit, és perquè abans algú l’ocupava, en lideratge i en projecte polític. De manera que reflexionar sobre el llegat polític de Pasqual Maragall és una tasca important, no només des del vessant, sens dubte atractiu, de l’interès historiogràfic, sinó també, i sobretot, per la configuració de l’espai polític del catalanisme, i més enllà de la pròpia concepció de la política, en els temps que tenim al davant. Em permetran, doncs, que, pensant en la Catalunya de demà, aprofiti aquesta *laudatio*, per apuntar algunes idees sobre el llegat polític de Pasqual Maragall.

Si haguéssim de resumir en una línia el corrent de fons que ha presidit la trajectòria política de Pasqual Maragall jo diria que ha estat el d’una vida al servei de la llibertat i al servei de la seva pàtria, del seu país. I és a partir d’aquesta idea bàsica que voldria fer unes breus reflexions entorn la seva aportació al projecte del catalanisme polític, per suposat amb la qüestió eterna de l’encaix de Catalunya amb Espanya en primer pla; entorn seu compromís amb Europa i amb la ciutat de Barcelona; i finalment, entorn al seu testimoni respecte a una certa concepció de la política i del lideratge.

Pasqual Maragall ha estat un home clau en l’evolució del catalanisme polític. És l’amor al seu país el que el du a defensar i encarnar, com pocs, una determinada concepció de l’encaix de Catalunya amb Espanya. Si es vol, a formular un projecte per a Espanya des de Catalunya: el del federalisme, o

federalisme asimètric, que tracta de materialitzar l'Estatut. Un projecte que vol fer compatible l'afirmació de l'autogovern i del reconeixement nacional de Catalunya amb la implicació activa amb l'estat democràtic espanyol. Que ofereix el model d'autogovern de Catalunya com a fórmula de transformació de l'estat espanyol.

De fet, aquest compromís d'implicació amb Espanya està en l'origen mateix, en l'esperit fundacional, del catalanisme polític, quan, al tombant del segle dinou al segle vint, es planteja dos objectius ben clars: autogovern per a Catalunya i transformació de l'estat espanyol.

Ell hi creia, molts hi crèiem. Pensàvem, i alguns continuem pensant, que aquest era i és l'autèntic esperit de la Constitució. Però Espanya no creu en aquest projecte. Avui el federalisme pot continuar sent un bon model per a un pacte bilateral d'autogovern de Catalunya dins d'Espanya. Però crec que ha deixat de ser un model per a la transformació de l'estat espanyol. O en tot cas, ha deixat de ser-ho fins que els mateixos espanyols decideixin que volen un estat federal i no un estat unitari, centralitzat a Madrid i impregnat per tot arreu de nacionalisme espanyol. És a dir, per ser exactes, ha deixat de ser un projecte mínimament rellevant de transformació de l'estat espanyol impulsat des de Catalunya.

Pasqual Maragall significa, en aquest sentit, la culminació i l'esgotament del que ha estat una de les constants del catalanisme polític: la voluntat transformadora de l'estat espanyol. Ell ho va intentar, va encapçalar el projecte per intentar-ho. Ho va fer com ho havien fet altres abans que ell, com estava inscrit en el codi del catalanisme polític. Ho va portar fins el final, amb la tossuderia que el caracteritza. I no ens en vam sortir. Espanya no vol ser redimida per Catalunya. Amb Espanya hem de pactar-hi, no intentar salvar-la.

Alguns retreuen la manca d'encert de tot el procés estatutari. El vaig viure de prop i no seré jo qui afirmi que no es van cometre errors i que de tornar-ho a fer tot s'hauria de fer igual. Crec que no, que el procés està ple de marrades i que moltes coses s'haurien de fer diferent. Començant per la pròpia concepció del que és l'Estatut: el pacte d'autogovern de Catalunya dins d'Espanya. I aquest pacte l'han de fer els que poden governar a Catalunya, que s'han de posar prèviament d'acord i anar junts, amb els que poden governar a Espanya. Això no es va saber veure i d'aquí venen molts dels problemes.

Però són problemes d'itinerari, no de fons. El problema de fons és que el procés estatutari ha posat de relleu fins a quin punt a Espanya encara perviu una dificultat intrínseca per acceptar la diversitat, fins a quin punt la lògica de la

imposició preval per damunt de la del pacte i la negociació. En realitat, fins a quin punt, malgrat la Constitució i tots aquests anys de democràcia i estat de les autonomies, la concepció imperant al conjunt de l'estat és la d'aquesta Espanya de matriu castellana, profundament unitària i incapaç d'acceptar l'altre tal com és. El problema de fons és que el procés estatutari ha posat de relleu fins a quin punt una de les constants de la política espanyola és impedir una Catalunya forta políticament i econòmicament. El problema de fons és que el procés estatutari ens ha fet veure com n'és de fàcil, simplement amb una espurna, encendre fogueres de sentiment anticatalà a la resta d'Espanya i fins a quin punt algunes forces polítiques espanyoles estan disposades a jugar amb aquest fet.

El procés estatutari ha estat el detonant que ens ha fet veure, amb pesar i amargor, i també, cal reconèixer-ho, amb una certa perplexitat, aquesta realitat. En tot cas, ha estat el catalitzador, el detonant, no el causant d'aquesta realitat. Per molt que això hagi incomodat els que prefereixen viure posant el cap sota l'ala, sense entendre que els problemes, per molt que tractem de sepultar-los, sempre acaben fent acte de presència i que no hi ha res pitjor que ignorar una màxima aparentment tan òbvia com és la de que la política es basa sempre en la realitat. De manera que, malgrat tots els errors d'itinerari, valia la pena intentar-ho, encara que només fos per saber tot això i per concloure que Espanya ha decidit, 'de facto', dur a terme una autèntica revisió involutiva de l'esperit del pacte constitucional.

Deia que, en intentar tirar endavant aquest projecte, Pasqual Maragall feia seva la millor tradició del catalanisme polític. La que van cantar els poetes. Joan Maragall en l'*Oda a Espanya*, l'any 1896, quan deia "Escolta, Espanya, la veu d'un fill/ que et parla en llengua no castellana"; i Salvador Espriu, en *La pell de brau*, l'any 1960, quan proclamava que "Diversos són els homes i diverses les parles,/ i han convingut molts noms a un sol amor". Tots ells se senten fills d'Espanya, encara expressen els patiments que es desprenen d'aquesta complexa relació sentimental. Això s'ha acabat, ara potser hauríem de prendre nota de les paraules de Joan Margarit, que tan influït es considera precisament pels dos poetes als que m'acabo de referir, quan l'any 2009, en l'acte de celebració de la diada, en la seva *Meditació de Vil·la Joana* deia: "Cal esborrar tants mites amagats/ dessota la mirada impertorbable/ de les aus de rapinya que vigilen encara./ Tota la vida les he hagut de veure,/ de pedra o de bronze en els escuts enormes,/ presidint les façanes de l'Estat./ El cos posat de front,/ el cap de rigorós perfil./ Les ales, un capot damunt l'espatlla./ Un ull maligne, el bec cruel a punt/ d'arrenjar les entranyes. Dominar/ sense dormir. Quin aire respiràveu,/ aus colossals amb urpes,/ per decidir el que en dèieu unitat de destí?/ Em sembla que, com jo, ja us heu fet velles./ Que la vostra mirada/ ja no

és ni severa, ni ferotge. Ni rapinyaire./ Però encara se sent aquella olor/ de corral. De gallinassa./ Aquell himne. La Història d'Espanya”

Bé, ara ho sabem. No hi ha futur per a un projecte de Catalunya per a Espanya. Com he dit, amb Espanya hem de pactar-hi, no intentar salvar-la. Naturalment, tot això té conseqüències no precisament insignificants en alguns camps molt importants. Les té pel que fa al projecte del catalanisme polític i les relacions Catalunya-Espanya. Acabo de referir-m'hi. I també respecte a les relacions entre el socialisme català i el socialisme espanyol, el que ens condueix al punt crític de la necessitat ineludible d'un projecte progressista a Catalunya, que aspiri a ser majoritari i que s'expressi amb total independència i autonomia respecte de qualsevol força política espanyola. Crec que també en aquest punt, com en el de les relacions Catalunya-Espanya, només revisant alguns dels elements subsidiaris del seu projecte (com el de l'articulació amb el PSOE), el socialisme català podrà ser fidel al seu disseny fundacional.

He assenyalat que el servei a la llibertat i a la seva pàtria són les dues constants del corrent de fons que inspira la vida política de Pasqual Maragall. També és l'amor al seu país el que explica dos altres elements clau de la seva trajectòria política com són Barcelona i Europa. Maragall no es pot entendre sense Barcelona, i la Barcelona del darrer mig segle no es pot entendre sense Maragall. Maragall és genèticament un espècimen barceloní. El seu nom estarà associat per sempre a Barcelona. És més, la fabulosa transformació de la ciutat durant la seva època, la fulgurant irrupció de Barcelona en l'escena mundial, els Jocs Olímpics, l'èxit indiscutible, si es vol, de la seva etapa com a alcalde de Barcelona, en contrast amb el sabor agredolç, amb regust de fracàs, de derrota, de l'etapa com a president de la Generalitat, amb la mala premsa del govern tripartit, i les turbulències de l'episodi estatutari, tot plegat, pot portar a la idea d'una espècie d'escissió: el Pasqual Maragall barceloní mereix matrícula; del dirigent polític català i nacional, és millor que, una mica compassivament, no en parlem gaire.

Em nego a que la història faci seva aquesta versió dels fets. Abans ja he parlat dels claroscurs del procés estatutari. La revisió de tot plegat està tot just per encetar. Però el que vull afirmar amb tota rotunditat és que Pasqual Maragall ha estat sempre i en tot moment un dirigent polític de país, un dirigent nacional. I que només amb aquesta perspectiva pot ser valorada i apreciada en tota la seva dimensió la seva etapa d'alcalde de Barcelona. És a dir, en la perspectiva del dirigent polític que, com alcalde de Barcelona, tenia també un projecte per Catalunya, i era perquè tenia aquest projecte, i només perquè el tenia, que va poder jugar el paper que va jugar com alcalde de Barcelona.

Com alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall mira sempre més enllà. Assumeix amb això, també amb això, la millor tradició del catalanisme polític, que sempre ha sabut fins a quin punt Barcelona és el bastió i el vaixell insígnia del país. Ni Barcelona seria el que és si la història no l'hagués feta capital d'una nació, ni Catalunya seria la nació que és sense la ciutat de Barcelona. Sense el magnetisme i capacitat d'irradiació que sempre ha tingut la gran ciutat burgesa, motor econòmic i pol cultural de primeríssim nivell.

És més, en bona part, la dificultat d'articulació de Catalunya amb Espanya s'explica, sense cap mena de dubte, pel fenomen barceloní. I la rivalitat fonamental, la que explica l'actitud de permanent hostilitat de l'estat espanyol envers Catalunya, és la rivalitat Barcelona-Madrid, i la dificultat espanyola per acceptar aquesta realitat de fet que és la de la bicapitalitat entre Barcelona i Madrid en tants i tants aspectes, per no parlar dels camps en els que el que hi ha és simplement la capitalitat de Barcelona.

És per això que treballant com ho va fer per la Barcelona en què somiava, Pasqual Maragall feia a la vegada el millor servei que podia fer a la causa de Catalunya i del catalanisme. Naturalment, un projecte de Barcelona i de Catalunya d'unes característiques determinades: una Barcelona cosmopolita, diversa, que no té por d'obrir-se al món, que perquè se sent segura de les seves arrels, no tem navegar en mar obert. En una Catalunya que vola alt i mira més enllà, i que no té res a veure amb aquesta Catalunya resclosida, asfixiant i autoreferencial, aquesta Catalunya de vol gallinaci, en la que tan sovint se situa el nostre debat polític.

És clar que, des de Barcelona, Maragall va tenir un projecte per Catalunya i va ser capaç de donar una dimensió nacional a la seva executòria. Va treballar com el que més pel país i en fer-ho va ajudar a demostrar fins a quin punt n'és de falsa i de perniciosa la contradicció que alguns, en els dos extrems, han volgut crear entre Barcelona i Catalunya. En un dels extrems, el d'alguns nacionalistes catalans (o això pretenen ser) que sembla que per defensar Catalunya hagin de bescantar Barcelona, i que veien, i no sé si veuen encara, un perill per Catalunya en tot allò que signifiqui exaltar Barcelona. Són aquests que han arribat a donar a entendre que potenciar Barcelona és propi d'una visió hanseàtica del país! I en l'altre extrem, en l'actitud d'alguns antinacionalistes catalans (és a dir, nacionalistes espanyols) que sembla que només poden parlar bé de Barcelona i dir-ne meravelles si això els serveix per bescantar Catalunya (un d'ells ha arribat a dir recentment que mentre que Barcelona era una realitat, Catalunya era una ideologia!).

És l'amor al país i la dimensió nacional el que explica la seva trajectòria com a alcalde de Barcelona. Com és el que explica també el seu compromís amb la causa europea. És un compromís permanent, tossut, perseverant. De primera hora. Que està present com una constant en tota la seva trajectòria política. Com alcalde de Barcelona, quan arriba a presidir, en condició de tal, el Comitè de les Ciutats i les Regions de la Unió Europea. I per suposat com a President de la Generalitat, on fa un dels eixos de la seva acció política exterior l'impuls decidit de l'euroregió Pirineus-Mediterrània. Aquesta euroregió que comprèn els territoris d'Aragó, les Illes, el País Valencià i Catalunya, al sud dels Pirineus, i les regions del Llenguadoc-Rosselló i Midi-Pirineus al nord.

Ell era conscient de fins a quin punt per estar presents al món cal una massa crítica imprescindible, que no és la dels set milions i mig d'habitants del principat. I de fins a quin punt entre els territoris d'aquesta euroregió hi ha vincles molt forts, complementarietats, unes arrels i una història fortament entrellaçada, i a la vegada uns objectius estratègics compartits. I era conscient que encara que fos avançant pas a pas, com només es poden fer les coses moltes vegades, calia convertir aquesta realitat de fet en una realitat institucional cada cop més vertebrada. No hi ha cap lloc millor que aquest on avui em trobo, des de Prada, per proclamar que aquest era i és un gran projecte, i que com en tantes altres coses el temps donarà la raó a l'instint estratègic de Pasqual Maragall.

El compromís amb la causa europea no s'esgota, però, amb la preocupació pel lloc que li pertoca a Catalunya, a la nostra llengua i la nostra cultura dins de l'entramat institucional europeu. És un compromís que va més enllà, que ho és amb el que suposa el moll de l'os de l'uropeisme: la integració política europea. També en aquest punt, Pasqual Maragall entronca amb una constant del catalanisme que ens diu que catalanisme i europeisme han anat sempre de la mà. El catalanisme és genuïnament europeista, per adhesió i comunió amb els valors i la idea d'Europa, perquè sap que tot el que sigui transferir poder polític de Madrid a Brussel·les ens apropa a la realització de les nostres aspiracions nacionals i a resoldre el problema històric de l'encaix de Catalunya a l'estat espanyol, i a superar la dificultat que ha significat aquest estat per a la consecució de les aspiracions nacionals de Catalunya. Tan clar i indiscutible és aquest compromís de Pasqual Maragall que en el moment de deixar l'activitat política de primer pla va voler posar el seu capital polític al servei explícit d'aquesta causa amb la creació de la Fundació Catalunya Europa.

Voldria acabar aquestes paraules amb un reconeixement al paper de Pasqual Maragall com a líder polític. Abans m'he referit a que l'amor a la llibertat i al seu país són dues constants de la trajectòria política de Pasqual Maragall. La

llibertat és el valor suprem. I Pasqual Maragall ha estat, per damunt de qualsevol altra cosa, un dirigent polític que ha estimat la llibertat i ha actuat lliurement. Perquè només així es fa un servei al projecte polític que es vol defensar. Només els dirigents polítics que pensen pel seu compte i que no tenen por a dir el que pensen, són capaços de merèixer la confiança dels ciutadans. Només els que estan convençuts del que diuen i defensen són capaços de convèncer els altres d'allò que proclamen.

Dignitat i coratge per actuar amb llibertat i per establir aquest fil invisible que es diu confiança entre el dirigent polític i una majoria de la societat. Aquest lideratge que fa que una majoria social sigui capaç de seguir el dirigent quan aquest li proposa els més grans desafiaments, els reptes més difícils. Aquest és el llegat que ens deixa Pasqual Maragall. També el buit, tan difícil d'emplenar, en l'escena política del nostre país.

Pasqual Maragall és i serà sempre un líder polític respectat i admirat. Aquest és un privilegi que podrà compartir, tal vegada, amb alguns altres, no masses, dels dirigents d'aquest darrer capítol de la nostra història. Ell podrà afegir a aquests títols, però, un altre de molt especial, i del qual se'n pot sentir molt orgullós: el de saber-se el fill més estimat de Catalunya.

Moltes gràcies.

Antoni Castells